

Smanjenje ranog napuštanja školovanja

Jačanje kapaciteta predstavnika nacionalnih institucija

Studijska poseta Holandiji

25 - 27. novembar 2013. godine

IZVEŠTAJ

Studijska poseta institucijama u Holandiji koje se bave smanjivanjem stope ranog napuštanja obrazovanja realizovana je od 25. do 27. novembra 2013. godine, kao jedna od aktivnosti UNICEF kancelarije u Srbiji u sklopu inicijative „Smanjivanje ranog napuštanja škole u Srbiji“, koju je finansijski podržala japanska kompanija UNIQLO.

Organizatori studijske posete se zahvaljuju Ambasadi Kraljevine Holandije u Beogradu i Ministarstvu spoljnih poslova Republike Srbije na pomoći u organizaciji.

Cilj ovog izveštaja je da pruži pregled studijske posete Holandiji, njenih najvažnijih aspekata i rezultata.

Sadržaj

Sadržaj	3
Spisak skraćenica	4
1. Opšte informacije	5
2. Zašto Holandija?	8
3. Program studijske posete	8
4. Zanimljive činjenice, praktični primeri i naučene lekcije	10
4.1. <i>Karakteristike holandske prakse smanjivanja ranog napuštanja školovanja</i>	10
4.2. <i>Važnost podataka za politike usmerene na smanjivanje ranog napuštanja školovanja</i>	13
4.2.1. Značaj podataka i vrsta podataka koji se prikupljaju	13
4.2.2. Načini prikupljanja podataka	13
4.2.3. Dodatni izvori informacija i diseminacija	14
4.2.4. Korišćenje podataka	15
4.2.5. Izazovi vezani za podatke i njihovu zaštitu	16
4.3. <i>Integrirani pristup</i>	16
4.3.1. Društveni konsenzus oko prirode i važnosti problema RNŠ	17
4.3.2. Podela odgovornosti i partnerstvo u primeni	18
4.3.3. Decentralizacija i fleksibilnost	19
4.3.4. Stimulativne mere u kombinaciji sa represivnim merama	20
4.3.5. Značaj prevencije	20
4.3.6. Individualizovan pristup	21
4.4. <i>Targetiranje, fokusiranje i finansiranje</i>	22
4.4.1. Ciljevi	22
4.4.2. Rizični uzrasti	22
4.4.3. Finansiranje	22
5. Zaključci i utisci	23
6. Evaluacija studijske posete od strane učesnika	25
7. Naredni koraci	26
Aneksi	27
<i>Aneks 1 - Program/agenda studijske posete</i>	27
<i>Aneks 2 - Lista učesnika i institucija sa njihovim nadležnostima/delokrugom rada (Srbija)</i>	28
<i>Aneks 3 - Lista učesnika i institucija, Holandija</i>	30
<i>Aneks 4 - Kratak opis holandskog obrazovnog sistema</i>	32

Spisak skraćenica

CMP - Centar za mlade i porodicu, Hag, Holandija

COP – Centar za obrazovne politike (nevladina organizacija)

HIO - Holandski institut za omladinu, Utreht, Holandija

IS – Informacioni sistem

MBP - Ministarstvo bezbednosti i pravde Vlade Kraljevine Holandije

MOKN - Ministarstvo obrazovanja, kulture i nauke Vlade Kraljevine Holandije

MOS – Ministarstvo omladine i sporta Vlade Republike Srbije

MPNTR – Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Vlade Republike Srbije

NAPOR – Nacionalna asocijacija praktičara/ki omladinskog rada (nevladina organizacija)

NPS – Nacionalni prosvetni savet Republike Srbije

RNŠ – Rano napuštanje školovanja

RZSZ – Republički zavod za socijalnu zaštitu

SIPRU – Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva (skraćenica na engleskom jeziku)

SSOOO - Savet za stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih

ZVKOV - Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja

1. Opšte informacije

Kancelarija UNICEF-a u Srbiji podržava institucije sistema u definisanju i implementaciji mera i aktivnosti koje za cilj imaju smanjenje ranog napuštanja školovanja u Srbiji. Nakon sprovedenih istraživanja koja se odnose na osipanje i rano napuštanje škole (RNŠ) u Srbiji, u jesen 2013. godine, kancelarija UNICEF-a je zajedno sa Centrom za obrazovne politike, inicirala projekat koji ima za cilj definisanje seta sistemskih mera i mehanizama za prevenciju osipanja i RNŠ.

Da bi se predstavnici različitih relevantnih interesnih grupa upoznali sa međunarodnom praksom, Nacionalni prosvetni savet (NPS), UNICEF i Centar za obrazovne politike (COP) organizovali su studijsku posetu institucijama u Holandiji koje se bave pitanjima osipanja i RNŠ.

Aktivnosti tokom studijske posete su imale za svrhu, pored ostalog, identifikovanje mogućih oblasti intervencije u sistemu Srbije kroz upoznavanje sa prednostima i nedostacima postojećih iskustava u Holandiji u ovoj oblasti. Pored toga, studijsko putovanje je pružilo priliku za sagledavanje mogućnosti budućeg učešća nacionalnih institucija i organizacija u oblasti prevencije i borbe protiv ranog napuštanja škole.

S obzirom da je efikasna koordinacija između različitih aktera kreiranja javnih politika i njihove implementacije ključna, pogotovo imajući u vidu kompleksnost fenomena RNŠ i osipanja, ova aktivnost je okupila predstavnike sledećih relevantnih institucija i organizacija sa ciljem da ojača njihove kapacitete i da obezbedi platformu za buduće zajedničke i koordinisane aktivnosti:

- Nacionalni prosvetni savet,
- Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja,
- Ministarstvo omladine i sporta,
- Savet za stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih,
- Republički zavod za socijalnu zaštitu,
- Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva,
- Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja,
- NVO Nacionalna asocijacija praktičara/ki omladinskog rada,
- NVO Centar za obrazovne politike i
- UNICEF Srbija.

Razlozi za odabir ovih institucija su sledeći:

Nacionalni prosvetni savet (NPS) je telo oformljeno sa ciljem da prati, omogući razvoj i unapređenje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja i nastavnih aktivnosti na nivou predškolskog, osnovnog i opšteg srednjeg obrazovanja. Dopunama Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja iz jula 2013. godine, u nadležnosti NPS-a je i praćenje napuštanja školovanja i analiza uzroka i posledica. Takođe, ovim izmenama je NPS ovlašćen da daje preporuke za sprečavanje osipanja/napuštanja škole i predlaže mere za reintegraciju u obrazovanje đaka koji su napustili školu.

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja (MPNTR) ima ključnu ulogu u razvoju i sprovođenju politika i mera usmerenih ka smanjivanju ranog napuštanja školovanja u Srbiji. Studijskoj poseti su prisustvovali predstavnici MPNTR iz različitih sektora što je doprinelo sagledavanju ovog fenomena i mogućih načina rešavanja problema sa različitih aspekata.

Ministarstvo omladine i sporta (MOS) je ključna institucija za razvoj i unapređenje omladinske politike na nacionalnom nivou, kao i za pružanje podrške sprovođenju ove politike na lokalnom nivou. MOS je ključna institucija za razvoj i sprovođenje Nacionalne strategije za mlade i Strategije karijernog vođenja i savetovanja, ali i za pružanje informacija mladima o zapošljavanju i volonterskom radu, promovisanju neformalnog obrazovanja, itd. Studijska poseta je omogućila uvid u mere i pristup direktnim korisnicima (učenicima), odn. na koji način mere u oblasti omladinske politike doprinose smanjenju ranog napuštanja školovanja.

Savet za stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih (SS000) je osnovan radi praćenja, razvoja i unapređivanja kvaliteta stručnog obrazovanja i vaspitanja, specijalističkog i majstorskog obrazovanja, obrazovanja odraslih, obrazovanja za rad, stručnog osposobljavanja i obuka. Dopunama Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja iz jula 2013. godine, u nadležnosti SS000 su analize i preporuke za smanjenje osipanja učenika i utvrđivanje predloga mera za nastavak obrazovanja osoba koje su napustile sistem.

Republički zavod za socijalnu zaštitu (RZSZ) je institucija socijalne zaštite za praćenje i unapređenje opšteg koncepta socijalne zaštite, kao i njene praktične primene, podsticanje razvoja i sprovođenje istraživanja i ostalih pitanja iz oblasti socijalne zaštite. Studijska poseta je za RZSZ bila od značaja zbog uvida u mere i pristup socijalnih službi na lokalnom nivou.

Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva (SIPRU) pruža podršku Vladi Republike Srbije u praćenju i izveštavanju o aktivnostima i merama socijalne inkluzije. U oblasti obrazovanja, SIPRU podržava sistem obrazovanja da definiše i prati mere obrazovne politike koje za cilj imaju pravednost i inkluziju.

Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja (ZVKOV) je stručna i referentna nacionalna institucija nadležna za vrednovanje obrazovanja i vaspitanja i davanje preporuka za obezbeđivanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja.

NVO Nacionalna asocijacija praktičara/ki omladinskog rada (NAPOR) je savez udruženja građana koji se zalaže za sistematsku brigu o mladima, promoviše sigurno okruženje i mogućnosti za lični i socijalni razvoj mladih kako bi postali aktivni članovi društva. Među ciljevima NAPOR-a su osiguranje kvaliteta programa omladinskog rada i profesionalizacija omladinskog rada u Republici Srbiji. Imajući u vidu veliku važnost vršnjačke podrške, savetovanja i vršnjačkog učenja u sprečavanju osipanja i ranog napuštanja škole, za NAPOR je studijska poseta bila značajna zbog uvida u konkretnu realizaciju različitih mera i aktivnosti koje sprovode omladinske organizacije i institucije na lokalnom nivou u Holandiji.

NVO Centar za obrazovne politike (COP) je nezavisni multidisciplinarni istraživački centar koji pruža stručnu podršku donosiocima odluka i praktičarima u razvoju, primeni i evaluaciji politika u oblasti obrazovanja.

UNICEF Srbija – prioriteti UNICEF-ove podrške sistemu obrazovanja odnose se na unapređivanje pravednosti, dostupnosti i kvaliteta obrazovanja. U okviru dvogodišnjeg plana saradnje sa MPNTR, RNŠ je prepoznato kao jedna od prioriternih tema zajedničkog delovanja. UNICEF je sačinio pregled dobrih praksi kada je prevencija RNŠ u pitanju i identifikovao Holandiju kao jednu od zemalja čije iskustvo može biti inspirativno za Srbiju. Ekspertiza UNICEF-a pomoći će u daljoj sistematizaciji i adaptiranju mera koje će biti pilotirane u Srbiji.

Poseta je doprinela sledećem:

- A. Mapiranje različitih institucija koje se bave sistemskom prevencijom ranog napuštanja škole u Holandiji i upoznavanje sa njihovim *modus operandi*;
- B. Obezbeđivanje strateških preporuka za resorna ministarstva, NPS, ostale aktere i UNICEF u oblasti planiranja mera za prevenciju ranog napuštanja škole. Studijsko putovanje je otvorilo diskusiju o mogućim merama za praćenje osipanja i drugim inovativnim merama koje bi u budućnosti trebalo razmotriti naročito u odnosu na školski sistem ranog upozoravanja, intervenisanja u školama i uključenost lokalne zajednice;
- C. Preporuke za konkretne mere koje bi trebalo sprovoditi u školi i zajednici u saradnji sa Ministarstvom prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i u okviru programskih intervencija MPNTR.

2. Zašto Holandija?

Holandija je jedan od najuspešnijih primera u EU za smanjenje ranog napuštanja školovanja koja je uspela da od 2000. do 2012. godine smanji stopu RNŠ sa 15,5% na 8%. Iako holandski obrazovni sistem ne nalikuje mnogo sistemu obrazovanja u Srbiji¹, ova zemlja je odabrana za studijsku posetu jer je prepoznala RNŠ kao jedan od ključnih problema za ekonomiju i sveobuhvatni razvoj zemlje pre više od 20 godina, tačnije deset godina pre Lisabonske strategije Evropske unije (2001.) koja određuje sveobuhvatnu evropsku perspektivu po pitanju učenika koji rano napuštaju školu, postavila specifičan cilj (smanjiti stopu ranog napuštanja škole sa 15.5% na 8% do 2010. godine na nivou EU)² koji je i dosegnut u 2012.godini³. Time je Holandija već postigla cilj Evropske unije postavljen u spomenutom strateškom dokumentu.

Dodatno, u razmatranjima koja su prethodila odluci o zemlji u kojoj će biti organizovana studijska poseta zaključeno je da neka od rešenja, koja su primenjena u Holandiji mogu biti od koristi za Srbiju, naročito ona koja se tiču individualnog pristupa svakom učeniku koji uključuje međuresornu saradnju u okviru delovanja na lokalnom nivou.

3. Program studijske posete

Program studijske posete je obuhvatio upoznavanje sa radom ključnih institucija i organizacija u Holandiji koje se bave RNŠ. Sledeća tabela pruža prikaz institucija i organizacija sa kratkim opisom njihovog delokruga rada vezanog za RNŠ. U aneksu 1 nalazi se detaljan program studijske posete po danima, a svi ostali materijali se mogu naći na sledećem linku

https://www.dropbox.com/sh/w5q9mxpskmb0ly/XPHl46-P_J.

Ministarstvo obrazovanja, kulture i nauke, Hag	MOKN je odgovorno za sveobuhvatnu politiku vezanu za RNŠ, te je poseta ovoj instituciji pružila uvid u javne politike i pristupe problemu. Takođe, „Digitalna kancelarija” koja sadrži on-line sistem praćenja apsentizma učenika se nalazi na centralnom nivou, odnosno pri ovom ministarstvu.
Udruženje “Ingrado”, Hag	Ingrado predstavlja udruženje lokalnih organa vlasti koji se bave obrazovanjem (od 418 opština u Holandiji, 412 su članovi Ingrado) i specijalizovano je za RNŠ. Misija Ingrado je da zaštiti pravo dece i mladih na obrazovanje.
Centar za mlade i porodicu, Hag	Lokalna institucija koja okuplja različite profile službenika iz različitih lokalnih institucija i organizacija sa ciljem da pojednostavi i približi sisteme podrške mladima i porodicama. Svaka lokalna samouprava dužna je da uspostavi makar jedan takav centar (Hag ih ima 10).

¹ U Aneksu 4 ovog dokumenta nalazi se kratak opis holandskog obrazovnog sistema.

² Strateški razvojni dokument EU “Evropa 2020” produžio je ovaj period do 2020. godine i odredio ciljnu stopu od 10%.

³ *National Reform Programme 2013 – The Netherlands*,

http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/nrp2013_netherlands_en.pdf

Holandski institut za omladinu, Utreht	Prikuplja i analizira podatke i pruža informacije vezane za decu, roditeljstvo i porodice. Glavni cilj delovanja je da doprinese poboljšanju fizičkog, saznanjog, mentalnog i društvenog razvoja dece i mladih kroz poboljšanje kvaliteta i efektivnosti usluga usmerenih na decu i mlade i njihove roditelje ili staratelje.
Ministarstvo bezbednosti i pravde, Hag	Ministarstvo bezbednosti i pravde (MBP) partnerski učestvuje u politikama vezanim za RNŠ sa MOKN. Savet za dete (koji je u okviru MBP) štiti prava deteta čiji su razvoj i obrazovanje ugroženi, kroz kreiranje mera za eliminaciju ugroženosti i prevenciju. Ovaj savet sprovodi nezavisna istraživanja, pruža pravnu pomoć i može da predlaže mere i sankcije.
HALT organizacija, Hag	HALT je holandska organizacija sa nacionalnom mrežom kancelarija čiji je cilj sprečavanje i suzbijanje maloletničkog kriminala, prvenstveno reagovanjem u ranoj fazi. S obzirom da se izostanci iz škole i napuštanje nastave u Holandiji tretiraju kao manji delikti, ova organizacija sprovodi preventivni program specijalno kreiran za učenike koji se po prvi put nalaze u situaciji rizika od RNŠ, to jest u maloletničkoj delikvenciji.
Škola Albeda, Rotterdam	Albeda je škola za srednje-stručno obrazovanje (MBO) i obrazovanje odraslih u Rotterdamu. Škola Albeda nudi srednje-stručno obrazovanje u oblasti zdravstva, socijalne zaštite, pružanja usluga, hrane, tehnologije i ekonomije i trenutno broji preko 20.000 učenika. Predstavlja kontakt školu u jednom od Regionalnih tela za rano napuštanje školovanja (Regio 29: Rijnmond).

4. Zanimljive činjenice, praktični primeri i naučene lekcije

4.1. Karakteristike holandske prakse smanjivanja ranog napuštanja školovanja

Razvoj politika za smanjenje RNŠ u Holandiji bazira se na nalazima *ad hoc* formirane radne grupe koja je sprovedla istraživanje na terenu, sa fokusom na pojedince pogođene ranim napuštanjem škole. Njihovi nalazi su utvrdili da višestruki problemi (emotivni, teškoće u učenju, različiti problemi kod kuće, itd.) zajedno kulminiraju ranim napuštanjem škole. Iz tog razloga, radna grupa je zaključila da pristup uspešnom rešavanju ovog problema leži u sledećem:

- Blisko saradivati sa mladima i to u njihovom okruženju i smanjiti administraciju i preteranu birokratiju što je više moguće;
- Obezbediti individualne programe po meri pojedinca (usmerene na dete) i posebnu brigu, gde je to potrebno;
- Obezbediti mentora za pojedinačne slučajeve, koji uzima učenika pod svoje okrilje nakon prvog/prijemnog intervjua u školi.⁴

Pre školske 2002/2003. godine, nedostajala je koherentna politika prema ranom napuštanju škole. Razlog za to je, između ostalog, što su zbog velikih razlika u osnovnoj populaciji, različitim regionima i gradovima bile potrebne različite mere. Zato je razvijena **decentralizovana politika** – radna grupa za rano napuštanje škole u okviru Ministarstva obrazovanja oformila je 2002. godine 39 regionalnih tela za rano napuštanje škole⁵. Svaki od ovih regiona sastoji se od opština (sela, varošice, gradovi i okolina). U svakom od ovih regiona, jedna opština služi kao tačka kontakta za koordinisanje obaveštenja i registrovanje đaka koji rano napuštaju školu i ugovaranje alternativnih mesta za njihovo obrazovanje. Takođe, jedna škola ima ulogu kontakt škole. Gradski većnik nadležan za obrazovanje u kontakt opštini upravlja celokupnim procesom za RNŠ u svakom regionu.

Ministarstvo obrazovanja izradilo je opšti okvir – pisani ugovor između Ministarstva obrazovanja s jedne i škola i opština s druge strane. Ugovori se sastoje od finansijske inicijative za smanjenje ranog napuštanja škole u odnosu na referentnu školsku godinu. Značajni procenat nacionalnog budžeta namenjen je za finansijske mere i aktivnosti ove specifične politike – skoro 1% ukupnog budžeta ili više od 400 miliona evra godišnje⁶.

Aktivnosti i mere deo su intervencija višestrukih modela koji su namenjeni kako individualnom, tako i institucionalnom nivou. Specifične mere za sprečavanje ranog napuštanja škole kroz ugovore su:

⁴ *The Approach to School Drop-out – Policy in the Netherlands and the provisional figures of the 2009-2010 performance agreements*, Ministry of Education, Culture and Science, The Netherlands, April 2011, <http://www.aanvalopschooluitval.nl>.

⁵ Kristof De Witte & Sofie J. Cabus (2012): *Dropout prevention measures in the Netherlands, an explorative evaluation*, In: *Educational Review*, DOI:10.1080/00131911.2011.648172.

⁶ Ibid.

#	Mera	Implementacija
1.	Prijavljivanje učenika koji izostaju iz škole	Prijavljivanje i rešavanje problema izostajanja iz škole u vrlo ranoj fazi.
2.	Promena smeru/predmeta	Prilagođavanje programa za učenike koji su pogrešili u izboru predmeta/smeru ili više vole neki drugi predmet.
3.	Smernice ka optimalnom usmerenju ili profesiji učenika	Školska praksa. Pisanje pisma aplikacije, programa pripravničkog staža (pripravničkog programa) i kreiranje portfolija.
4.	Stručna praksa/šegrtovanje	Koordinacija sa lokalnim privatnim firmama i napredni program stručne prakse za učenike koji više vole manuelne poslove.
5.	Mentorstvo i obučavanje	Učenici su spojeni sa tutorom/trenerom iz javne ili privatne organizacije.
6.	Briga i savetodavni tim	Koordinisana zaštita učenika od strane socijalnih radnika, pomoći mladima, službenika za praćenje pohađanja nastave, zdravstvenih službi i policije.
7.	Ublažavanje prelaza sa pred-stručnog na stručni nivo obrazovanja	Razgovori u stručnim školama prilikom prijema učenika, pružanje više informacija o obrazovnom usmerenju i proveravanje da li su se učenici uspešno upisali i krenuli u novu stručnu školu.
8.	Škole produženog boravka	Obogaćivanje školskog kurikuluma dodavanjem više predmeta iz oblasti sporta i kulture u škole kako bi bile privlačnije.

9.	Dvostruko usmeravanje	Omogućavanje učenicima koji su rano napustili školu da se ponovo uključe u obrazovanje prema prilagođenom programu.
10.	Česti termini upisa	Povećanje broja mogućnosti za đake da upišu srednje škole.

Kao što se vidi iz tabele, smanjenje osipanja je integrisani pristup vođen rezultatima, sa specifičnim merama na regionalnom nivou, koji obuhvata direktore škola, školske inspektore, službenike za smanjenje osipanja, poslodavce, finansijske savetnike (za finansijska dugovanja), nadzornike za uslovnu slobodu, službenike za brigu o mladima, pedagoge, psihologe, itd. u direktnom institucionalnom radu sa decom.

Glavne karakteristike uspostavljenog sistema borbe protiv RNŠ u Holandiji su visoko razumevanje prirode i kompleksnosti problema osipanja i RNŠ na svim nivoima i od strane svih uključenih aktera, sistematsko prikupljanje podataka i oslanjanje na relevantne podatke pri kreiranju konkretnih mera za sve nivoe intervencija, integrisani pristup i bliska saradnja najrazličitijih službi (koje prevazilaze sektore obrazovanja, socijalne zaštite i zdravstva), fleksibilnost i decentralizovanost primene na lokalnom nivou, poseban fokus na uzrasne grupe koje su procenjene kao grupe učenika pod najvećim rizikom od RNŠ, snažna podrška sa nacionalnog nivoa (kako politička tako i operativna), itd.

Neke od pomenutih karakteristika su detaljno predstavljene u ovom delu izveštaja, uz prikaz funkcionisanja sistema i različitih uloga koje nose institucije i organizacije, i koje potencijalno mogu da budu prilagođene kontekstu u Srbiji (ili makar da posluže kao inspiracija za rešavanje problema RNŠ u Srbiji). Međutim, neke od karakteristika, kao što su razumevanje prirode i kompleksnosti problema RNŠ u Holandiji, neće biti do detalja opisane, pre svega zato što studijska poseta nije bila fokusirana na praćenje procesa podizanja svesti građana o problemu i postizanja konsenzusa na nivou donosilaca odluka i celokupnog društva (to je proces koji traje preko 20 godina u Holandiji). Ove karakteristike će biti pomenute u zaključcima kao bitni aspekti uspešnog smanjivanja RNŠ koji se mogu postići širokim medijskim kampanjama, zagovaranjem i političkom podrškom.

4.2. Važnost podataka za politike usmerene na smanjivanje ranog napuštanja školovanja

4.2.1. Značaj podataka i vrsta podataka koji se prikupljaju

Pristup i raspolaganje relevantnim podacima su identifikovani kao prvi i ključni korak za rešavanje pitanja RNŠ u Holandiji. Holandski akteri su uvideli da je nemoguće kreirati efikasne mere i pratiti njihovu primenu bez uspostavljanja sistema prikupljanja, praćenja i korišćenja podataka, jer ne postoji strategija koja može uspešno da se bori protiv nedefinisanog problema. Dakle, nakon konsenzusa oko postojanja problema RNŠ i njegovog lošeg uticaja na sve sfere društva i napredka, zatim uniformne definicije ovog problema, pristupilo se konkretnim aktivnostima za rešavanje.

Vrste podataka koji se prikupljaju su osnovni podaci o učeniku kao što su godište, pol, adresa, ali i etnička pripadnost, obrazovanje/tip škole i školska istorija. Ovi podaci se mogu povezati sa socio-ekonomskim podacima za svaki region, grad ili naselje, što doprinosi boljoj identifikaciji učenika pod rizikom, jer su učenici nižeg socio-ekonomskog statusa izloženi većem riziku ranog napuštanja škole.

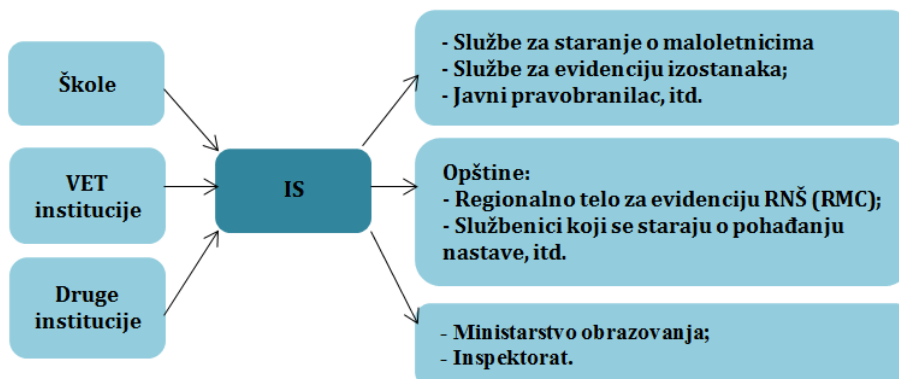
4.2.2. Načini prikupljanja podataka

Kao rešenje pitanja neophodnih podataka uspostavljen je **informacioni sistem (IS)** za dobijanje informacija koje služe kao osnova za kreiranje, primenu, monitoring i evaluaciju javnih politika – „Osnovna baza za upis podataka o obrazovanju“ (skraćeno BRON na holandskom). Razvijen je kroz konsultacije sa praktičarima u školama i predstavnicima lokalne vlasti i zasnovan je na „**jedinstvenom obrazovnom broju učenika**“ koji se svakom detetu dodeljuje kada uđe u obrazovni sistem. Po holandskom zakonu dete ulazi u obrazovni sistem sa 5 godina (vrlo često već sa 4 godine) i po jedinstvenom broju se dete prati dok ne izađe iz obrazovnog sistema.

Poseban deo baze se zove DUO i tiče se učestvovanja u obrazovanju. DUO prikuplja informacije i o učesnicima koji više nisu u sistemu obrazovanja a nisu stekli osnovne kvalifikacije (ISCED 3)⁷. Škole i institucije za obuku imaju zakonsku obavezu da vode, redovno ažuriraju i održavaju bazu. Baza se vodi na centralnom nivou, te se jedan učenik može „pratiti“ kroz obrazovni sistem bez obzira u kome delu zemlje se nalazi, što je naročito važno s obzirom na radnu mobilnost i na nestalnost prebivališta određenih grupa stanovništva.

⁷ Za više informacija o ISCED nivoima pogledati <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-2011-en.pdf>

Informacioni sistem

IS služi kao „broker“ za informacije i mehanizam koji omogućava ranu identifikaciju učenika pod rizikom. Moguće je generisati podatke o RNŠ na svim nivoima (nacionalni, regionalni, lokalni nivo i nivo škole ili institucije za obuku).

4.2.3. Dodatni izvori informacija i diseminacija

Pored statističkih podataka koji pruža IS, postoje i dodatni naponi koji omogućavaju efikasnije prilaženje problemu RNŠ. Mogu se podeliti na:

- Javno dostupni pregledi: veliki periodični izveštaji koji se dva puta godišnje diseminiraju, zatim se prave informativni izveštaji i detaljne tabele za svaki region i srednju stručnu školu (posebno za stručnu školu jer podaci pokazuju da je stepen osipanja najveći u prva dva razreda srednjeg stručnog obrazovanja)
- Pregledi koji nisu dostupni široj javnosti: izrađuju se mesečni izveštaji za lokalni nivo (opštine, škole, druge institucije za obuku)

Poseta Centru za mlade i porodicu u Hagu

Pomenuti izveštaji se redovno diseminiraju institucijama i organizacijama.

Kao dodatna alatka za lakši pristup informacijama kreiran je interaktivni „Istraživač odustajanja“ (na engleskom „Dropout explorer“ dostupan na <http://www.vsvverkenner.nl/english/>).

„Istraživač odustajanja“ omogućava poređenje kvantitativnih podataka o RNŠ na nivou škole ili regiona, ali isto tako i za različite školske godine. Podaci su povezani i sa socio-ekonomskim podacima kao što su na primer demografski podaci, broj većinskog stanovništva i pripadnika etničkih manjina, stope nezaposlenosti i socijalnih izdataka za svaki region, grad ili naselje.

Pored statističkih podataka, Univerzitet u Mاستrihtu sprovodi i godišnja **kvalitativna istraživanja** koja služe tome da proniknu u glavne lične i razloge vezane za okruženje, odn. sredinu zbog kojih mladi ljudi odustaju od daljeg školovanja. Razumevanje faktora koji deluju na individualnom nivou doprinosi boljem razumevanju fenomena i uspešnijoj strategiji za smanjivanje RNŠ.

Za prognoziranje broja učenika koji bi mogli da napuste obrazovni sistem u narednoj školskoj godini može da se koristi „digitalni brojač odsustvovanja“ (interfejs koji se oslanja na BRON), a neki gradovi koriste „ulaznu“ i „izlaznu“ statistiku iz srednjoškolskog sistema kako bi predvideli i na vreme reagovali u pravcu smanjivanja RNŠ.

Interesantno je da informacije o uspešnosti škola u borbi protiv RNŠ pokreću izvesno **takmičenje među školama**, pa osim što služe kao informacija o postignutom uspehu i rangiranju, služe i kao motivacija za škole da postavе ambicioznije ciljeve i ostvare još bolje rezultate. Podstaknute rangiranjem i finansijskom stimulacijom za škole koje uspešno smanjuju RNŠ, škole se samoinicijativno konsultuju i razmenjuju dobre prakse kako bi postigle što bolje rezultate.

4.2.4. Korišćenje podataka

Glavni korisnici podataka su:

- Nacionalne uprave i ustanove za obrazovanje (MOKN, prosvetna inspekcija)
- Druge institucije na nacionalnom nivou (Centar za zaštitu maloletnika, Centar za rad i prihod, Javno tužilaštvo, Nacionalni zavod za statistiku)
- Centri za koordinisanje i registrovanje napuštanja školovanja na regionalnom nivou (RMC)
- Lokalne vlasti, a među njima pre svega službenici zaduženi za praćenje pohađanja nastave i izostajanja iz škole (na engleskom „attendance officer“, službenik lokalne vlasti koji blisko saradjuje sa školom i mobilize lokalni sistem podrške za svakog učenika pod rizikom)
- Škole i druge institucije za obuku
- Roditelji i učenici

Pobrojanim korisnicima ovi podaci služe za različite svrhe kao što su:

- 1) identifikacija i targetiranje najkritičnijih oblasti/škola kako bi se upravo ka njima usmerila adekvatna podrška sa nacionalnog nivoa, kao i izvestan pritisak na regione i lokalne vlasti da se uspešnije bave RNŠ,
- 2) praćenje napretka prema postavljenim nacionalnim ciljevima,
- 3) praćenje napretka prema regionalnim, lokalnim i školskim ciljevima, jer ako su škole ispunile postavljene ciljeve dobijaju dodatnu finansijsku podršku za kontinuiranu prevenciju RNŠ,

- 4) informisanje roditelja i učenika o uspešnosti škola u prevenciji RNŠ, što posledično dovodi do izgradnje reputacije i atraktivnosti škola za učenike.

4.2.5 Izazovi vezani za podatke i njihovu zaštitu

Najvažniji izazovi kada se govori o podacima je njihova relevantnost, preciznost i pouzdanost. Za holandski sistem se može reći da je, posle početnih teškoća koje prate svaku inovaciju u sistemu, uspeo da uključi statistiku o RNŠ u redovni sistem izveštavanja i praćenja.

Relevantnost podataka je obezbeđena time što su u samo kreiranje i periodično poboljšavanje, baza uključeni različiti sektori, a pre svih lokalni akteri, kao što su praktičari iz škola, te je time omogućeno da se prikupljaju i prate upravo oni podaci koji najviše utiču na RNŠ i preko kojih je moguće proceniti rizik od RNŠ.

Preciznost podataka je postignuta time što je sistem uniforman, na nacionalnom nivou, i time što je vezan i za sistem finansiranja škola. Predstavnici holandskih institucija su preneli učesnicima studijske posete da do sada nisu imali problem neautentičnog predavljanja podataka od strane škola. Bitno je znati da podaci iz škola prolaze proveru „kontrolora“ zaduženih za finansiranje škola, kao i da bi podnošenje neistinitih podataka bilo tretirano i sankcionisano kao vrsta prevare.

Pouzdanost podataka, kao i preciznost i relevantnost, je oblast koja se kontinuirano unapređuje.⁸ Postojanje „jedinstvenog obrazovnog broja učenika“ ne dozvoljava da bilo koji učenik bude „ispušten“ iz sistema obrazovanja, u čemu se posebni napori usmeravaju na imigrantske porodice čim se utvrdi da su neki članovi u uzrastu u kome je obavezno obrazovanje (do 18 godina života, obrazovanje je obavezno u Holandiji).

Nacionalni komitet koji se bavi privatnošću podataka vodi računa i o zaštiti podataka iz ove oblasti. Donet je poseban zakon koji reguliše upotrebu ovih podataka. Iz javno dostupne statistike nemoguće je identifikovati učenika imenom i prezimenom, već se operiše samo sa agregiranim i anonimnim podacima. Holandija nije iskusila značajne probleme u ovoj oblasti, čak ni sa skupljanjem informacija vezano za etničku pripadnost.

4.3. Integrisani pristup

Integrisani pristup problemu RNŠ u Holandiji je jedna od karakteristika koja je ostavila najsnažniji utisak na učesnike studijske posete. Sveobuhvatni, ili integrisani, pristup podrazumeva da različite državne službe, ali i druge institucije i organizacije, rade zajedno i izuzetno koordinisano sa svrhom postizanja rezultata koji su prepoznati kao zajednički i od opšte važnosti i oko kojih postoji opšte

⁸ Na primer, u toku 2012. godine je ustanovljeno da se oko 4000 učenika pogrešno pratilo kao lica koja su napustila školovanje. Naime, oni nisu „ispali“ iz obrazovnog sistema, već su se u nekom trenutku uključili u privatne, specijalne ili škole u inostranstvu. Kao rešenje ovog problema izmenjen je zakon koji reguliše ovu oblast, i takva lica više nisu u bazi predstavljena kao lica koja su rano napustila školovanje.

razumevanje u smislu poznavanja kompleksnosti problema i konteksta. Integrisani pristup podrazumeva saradnju kako na horizontalnom tako i na svim vertikalnim nivoima, uključujući snažnu podršku sa najviših nivoa za zajedničke strateške ciljeve. Sveobuhvatni pristup podrazumeva koordinaciju brojnih partnera i samim tim dugoročno planiranje i kontinuirano bavljenje problemom (godinama), a u isto vreme mora da obezbedi blagovremeno reagovanje i brzo vraćanje deteta u školu. Ovakav pristup je moguć zbog nekoliko preduslova koji su u isto vreme i osnovni principi borbe protiv RNŠ u Holandiji. Ti principi su sledeći:

1. Društveni konsenzus oko prirode i važnosti problema RNŠ
2. Podela odgovornosti i partnerstvo u primeni
3. Decentralizacija i fleksibilnost
4. Stimulativne mere u kombinaciji sa represivnim merama
5. Značaj prevencije
6. Individualizovan pristup

4.3.1. Društveni konsenzus oko prirode i važnosti problema RNŠ

RNŠ u Holandiji nije percipiran kao problem sektora obrazovanja. To je problem kome je dat vitalni značaj za napredak celokupnog društva i ekonomije, a samo obrazovanje se vrednuje u društvu. U sektoru obrazovanja naj snažnije se primenjuju i monitorišu mere usmerene ka smanjivanju RNŠ, pre svega zbog toga što su upravo škole, kao deo obrazovnog sistema, mesta gde se sa učenicima svakodnevno stupa u neposredan kontakt. Međutim

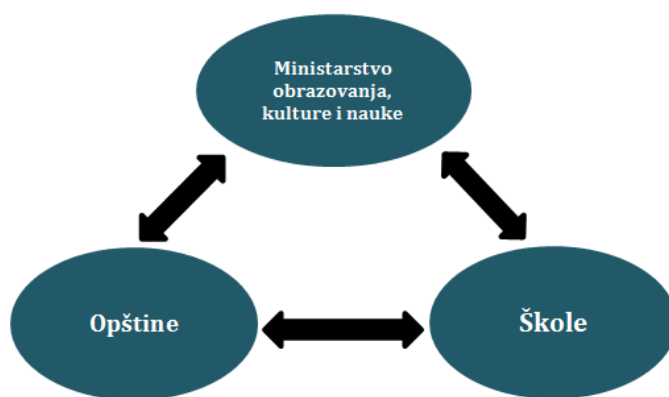
Delegacija iz Srbije u Ministarstvu bezbednosti i pravde

mere ne bi bile tako uspešne da nisu aktivno uključeni i sektori kao što su socijalni, zdravstveni, privredni, finansijski, pravosudni, bezbednosni, zatim centri za brigu o mladima i porodici, centri za dohodak i rad, regionalne i lokalne vlasti, sportski sektor, te nevladin sektor, stambene korporacije, služba za uslovnu slobodu/kažnjavanje, i niz drugih aktera kao što su i sami učenici i njihovi roditelji/staratelji. Praktično je cela zajednica mobilisana za rešavanje problema RNŠ i postignut je visok nivo svesti važnosti ulaganja napora u smanjivanje RNŠ, a česta su i javno-privatna partnerstva. To ne bi bilo moguće bez uspostavljanja „kulture pohađanja“ kao društvenog obrasca.

4.3.2. Podela odgovornosti i partnerstvo u primeni

Svaki od pobrojanih aktera ima svoju specifičnu ulogu u smanjivanju RNŠ, koju uglavnom definiše zajedno sa resornim ministarstvom.

Najbitniji akteri za sprovođenje politike smanjivanja RNŠ su MOKN, lokalne vlasti i sama škola. Ove tri strane (MOKN, lokalna vlast i škola) potpisuju Ugovor,⁹ uglavnom na tri godine, koji obezbeđuje dodatna finansijska sredstva Vlade za one škole i lokalne vlasti koje uspeju da smanje procenat osipanja od projektovanog, tako što za svako dete koje je škola uspeła da „zadrži“ u školi, škola dobija dodatne finansije. Na taj način nacionalni nivo stimuliše lokalni nivo i škole da ostanu istrajni u zajedničkim naporima.

„Zlatni trougao“ efikasnog delovanja politika i mera za smanjenje ranog napuštanja školovanja

Podrška drugih sektora i jedna od manifestacija integrisanog pristupa koja se može primetiti na lokalnom nivou, ogleda se u postojanju i funkcionisanju Centra za mlade i porodicu (CMP), kao lokalne organizacije koja nastoji da okupi široki spektar različitih profesionalaca koji pružaju servise za podršku roditeljstvu i mladima (preventivna zdravstvena zaštita je deo ovog sistema, a roditeljima, deci i mladima može da pruži i psihosocijalnu podršku). CMP nastoji da poboljša i sinhronizuje brigu o deci, mladima i porodici kroz obezbeđivanje koherentnog sistema podrške, a posebnu pažnju posvećuje prevenciji i identifikaciji mladih i porodica u riziku (različite vrste), povećanju dostupnosti podrške i pojednostavljivanju pružanja podrške za krajnje

Centar za mlade i porodicu se posebno trudi da bude jednako dostupan svim kulturnim i ranjivim grupama kroz korišćenje različitih instrumenata kao što su savetodavni sastanci za brigu o bebi, brojne radionice, „biblioteke igračkaka“, a naročita pažnja se posvećuje lokaciji i fizičkoj dostupnosti samih prostorija u kojima se centar nalazi. Predstavnici ove organizacije su svakodnevno prisutni u školama, imaju direktan odnos sa učenicima i doprinose većem uključivanju „brige“ za svakog pojedinačnog učenika.

⁹ Prvi ugovori su napravljeni 2006. godine sa 28 škola u G4 (Amsterdam, Rotterdam, Utreht i Hag), a zatim i sa svim drugim školama u zemlji.

korisnike tako što se za svaki "slučaj" partnerski osmišljava jedinstveni plan napretka (1 dete/porodica – 1 plan – 1 kontakt osoba/porodični savetnik/profesionalac).

Važnu ulogu ima i Holandski omladinski institut koji sakuplja i analizira podatke vezane za decu, roditelje i porodice, sa ciljem da doprinese punom razvoju kapaciteta dece kroz obezbeđivanje kvaliteta i efektivnosti usluga namenjenih deci, mladima i njihovim roditeljima/starateljima.

4.3.3. Decentralizacija i fleksibilnost

Vlada, to jest MOKN, postavlja okvire politika i sistematskih intervencija, ali samo predlaže školama set mera i metoda koje mogu upotrebiti a škole same biraju koje mere su odgovarajuće i primenjive lokalnom kontekstu za prevenciju RNŠ. Uloga nacionalnog nivoa je da sprovodi, nadgleda i evaluira nacionalne politike, da prikuplja rezultate, da stvara primere dobre prakse iz kojih posle kreira nacionalne politike, dok je na lokalnoj zajednici i školi da operacionalizuje svoju praksu u skladu sa postavljenim ciljevima. Neke od prezentovanih mera koje škola može da sprovodi su: diferencirana nastava, fleksibilan pristup, pojačana saradnja sa roditeljima, posebna stručna podrška kroz institucije školskog koordinatora podrške deci¹⁰ i savetodavnog tima za brigu¹¹, zatim mentorska podrška učenicima.

Ključnu ulogu ima nastavnik, od toga šta i kako predaje, preko atmosfere koju stvara u školskom okruženju, do motivacije i individualizovanog pristupa svakom detetu itd, kao i značaj deljenja odgovornosti između škole, roditelja i same dece.

Pored navedenog, postoji i posebno telo sačinjeno od predstavnika lokalnih vlasti koje se specijalizovano bavi prevencijom RNŠ u obaveznom obrazovanju (asocijacija Ingrado, moguće je poređenje sa sektorom za obrazovanje u Stalnoj konferenciji gradova i opština), koje obezbeđuje podršku lokalnim vlastima i institucijama kroz pružanje praktičnih saveta i informacija, okuplja profesionalce koji rade u ovoj oblasti kako bi obezbedili sveobuhvatan i multidisciplinarni pristup učenicima koji su u riziku od RNŠ, ali nastupa i kao "most" između praktičara u školama i donosioca odluka na nacionalnom nivou.

Na lokalnom nivou je od posebnog značaja rad „službenika zaduženog za praćenje redovnog pohađanja nastave“, čija je uloga da mobiliše zajednicu profesionalaca iz različitih sfera kako bi reagovali blagovremeno. Ovaj službenik mora da reaguje kada učenik izostane sa 16 časova u toku 4 uzastopne nedelje, a može da reaguje i ranije. Njegove nadležnosti su velike i uključuju izveštavanje socijalnim službama, preporučivanje ukidanja socijalnih davanja vezanih za dete ili roditeljstvo, ili drugih pogodnosti, pa i tužbu protiv roditelja/staratelja za nepoštovanje propisa o redovnom pohađanju škole. Ovi službenici vode računa pre svega o deci uzrasta od 5 do 17 godina, dok je za starije (18-23) zadužen socijalni radnik sa regionalnog nivoa.

¹⁰ Na eng. „school care coordinator“, ovu funkciju najčešće vrši psiholog ili nastavnik.

¹¹ Na eng. „care advisory team“ koji uglavnom čine školski psiholog, nastavnik, roditelj itd.

Postojeći trendovi u holandskoj brizi o deci govore o naporima ka dodatnoj decentralizaciji - do 2015. godine planira se da se na opštinski nivo prenesu sve nadležnosti i zadaci vezano za brigu o mladima. Takođe, teže integraciji svih aspekata rada i smanjenju birokratije kroz uspostavljanje mreža socijalne podrške. Poseban akcenat se stavlja na osnaživanje korisnika.

4.3.4. Stimulativne mere u kombinaciji sa represivnim merama

Pomenuti Ugovor propisuje finansijske stimulacije za škole koje se uspešno bave smanjivanjem RNŠ. Međutim, deo uspešnosti holandske prakse leži i u represivnim merama i strogom sankcionisanju. Pre svega, obavezno je pohađanje škole do 18 godina života i ova zakonska odredba je jako značajna jer obezbeđuje prostor za intervencije. Čak i za izostajanje iz škole samo u toku jednog dana, u Holandiji je neophodno tražiti i dobiti dozvolu direktora škole, a u slučaju da roditelj ode na put sa detetom dok traje školska godina, posebni inspektori imaju ovlašćenje da traže dozvolu za izostanak (na aerodromima i slično). Vrlo često u slučajevima "luksuznog izostajanja" (odlaženja na odmor van perioda školskog raspusta) roditelj mora da plati novčanu kaznu. Insistira se na odgovornom ponašanju svih uključenih aktera, deca od 12 godina mogu biti krivično odgovorna, a odsustvovanje iz škole je u istom rangu sa krivičnim delima sitne krađe i vandalizma. Roditelji mogu odgovarati krivično, a jedna od sankcija može biti i privremena (ili trajna) mera ukidanja socijalnih davanja vezanih za izdržavanje deteta.

4.3.5. Značaj prevencije

Poznato je da se smanjivanje RNŠ može postići ulaganjem u prevenciju, intervenciju i/ili kompenzaciju. U Holandiji se posebna pažnja i finansijska sredstva posvećuju **ranog prevenciji** i onim aktivnostima koje može škola da sprovodi sa lokalnim partnerima, dok se reintegracijom uglavnom bavi nacionalni nivo. U fokusu organizacije HALT (nevladina organizacija koju je angažovala država da sprovodi određene aktivnosti) je reagovanje u ranoj fazi. Naime, ova organizacija sprovodi preventivni program specijalno kreiran za učenike koji se po prvi put nalaze u situaciji rizika od RNŠ, to jest u maloletničkoj delikvenciji.

U Halt organizaciju se usmeravaju i učenici koji su zakasnili u školu više puta i sa njima se radi program koji se sastoji od nekoliko sastanaka sa detetom i roditeljima, od pomoći detetu da samoevaluiira svoje ponašanje kroz razgovore sa stručnim licima, kroz samostalni rad (pisanje eseja, ispunjavanje posebnih radnih zadataka koji treba da doprinesu samorefleksiji i izvinjavanju od strane deteta nastavnicima i roditeljima). Program počinje testiranjem kako bi se odredio najzastupljeniji problem i individualni plan rada, a celokupan program obično traje oko 20 časova. Jedan od zadataka za učenike u Halt programu podrazumeva da napišu esej o tome kako zamišljaju svoj život za deset godina, realistično, bez ne tako verovatnih maštanja (da postanu kraljevi ili slično). Instrukcije za ovu vežbu u kojoj sebe zamišljaju za deset godina i koje bi trebalo da im pomognu u radu su sledeće: sa kim će živeti (sami, sa roditeljima, sa nekim drugim), gde će i kako živeti, kojim poslom će se baviti, kako će provoditi slobodno vreme itd. Ovakvi zadaci govore o tome da je u Holandiji pristup učenicima u riziku od RNŠ zasnovan na pozitivizmu, osveščivanju i da je orjentisan ka budućnosti.

4.3.6. Individualizovan pristup

Učenici u Holandiji ne ponavljaju razred. Između ostalog, to je posledica individualizovanog pristupa koji je opisan i kroz prethodne principe. Jedan od opštih utisaka studijske posete je da su školski uslovi u kojima učenici uče stimulatívni, da podražavaju uslove u realnom svetu kako bi učenici izašli što opremljeniji na tržište rada, da su nastavnici podržavajući, kompetentni i zainteresovani za napredak učenika i motivisani da učenicima olakšaju sticanje kvalifikacija. Predstavnik školskog centra za karijerno vođenje u školi Albeda je posebno istakao značaj pružanja „prave“ informacije, to jest tačne i jasne procene učeničkih afiniteta i kapaciteta, za obrazovanje i karijeru mlade osobe, a samim tim i za budući život. Napredno (individualno) karijerno vođenje je ključno za donošenje pravog izbora prilikom izbora predmeta/smera i u pronalaženju adekvatne stručne prakse.

Kada škola iscrpi sve mogućnosti podrške detetu, što se precizno dokumentuje, moguće je uputiti učenika na pohađanje „privremenih škola“ (na eng. „rebound school“). Ovaj koncept je izazvao posebnu pažnju među učesnicima studijske posete. To je vrsta privremene mere za učenike koji iskazuju mnogo problema, a pre svega probleme u ponašanju, te se učenici šalju u te škole na nekoliko nedelja kako bi popravili svoje ponašanje u okruženju u kome se radi po nastavnom programu, ali se posebna pažnja posvećuje psihološkoj podršci, osveščivanju problema u ponašanju od strane samog deteta i pružanju vrste korektivnog iskustva. Ove škole se po pravilu nalaze izvan mesta u kojima je učenik do tada išao u školu, ali se uvek vodi računa da se zadrži što je moguće više poznato okruženje za učenika (npr. ukoliko je učenik iz ruralne sredine, onda je i „privremena škola“ u ruralnoj oblasti, ako je učenik iz gradske sredine, onda je i „privremena škola“ u gradu). Odlazak u ove škole podrazumeva pristanak roditelja (učenik spava kod kuće, ali većinu vremena provodi u toj školi), koji najčešće nemaju izbora do da pristanu, jer im je jasno da je to krajnja mera (razni stručnjaci su dali svoje mišljenje pre predlaganja ove mere). Posle nekoliko nedelja učenici se u najvećem broju slučajeva vraćaju u svoju matičnu školu, a dodatno se radi sa osobljem u matičnoj školi na pružanju adekvatne podrške reintegraciji učenika. Retko se dešava da je situacija tako nepopravljiva da učenici moraju da se upišu u drugu školu, ali i ta mogućnost se razmatra (u kontekstu da ta škola nije dobra za učenika, a ne da je učenik „kriv“).

4.4. Targetiranje, fokusiranje i finansiranje

4.4.1. Ciljevi

Politike za smanjivanje RNŠ u Holandiji odlikuje precizno postavljanje ciljeva. Ambiciozni, ali merljivi ciljevi se određuju u odnosu na trenutno stanje koje se procenjuje na osnovu podataka koji su prikupljeni, a akcenat se stavlja na postizanje rezultata.

4.4.2. Rizični uzrasti

Holandija svoja sredstva, kad se tiče smanjivanja RNŠ, usmerava pre svega na prevenciju u srednjem stručnom obrazovanju, jer podaci govore da se osipanje iz obrazovnog sistema najčešće dešava u toku srednjeg stručnog obrazovanja (sedam puta je viša stopa u srednjem stručnom nego u srednjem opštem obrazovanju), i to u prvoj godini srednjeg stručnog obrazovanja (uzrasna grupa od 16 godina). Ulaganje u prevenciju vezano za prepoznate „tranzitorne“ godine, obuhvata i prve godine pred-srednjeg stručnog obrazovanja (deca uzrasta 12 godina).

4.4.3. Finansiranje

Finansiranje je precizno definisano – dodatnu materijalnu podršku dobijaju samo one škole koje su bile uspešne u smanjivanju RNŠ, zasnovano na relativnim podacima (izraženim u procentima), i iznosi 2500 evra po učeniku koji je „zadržan“ u sistemu obrazovanja. I sistem finansiranja je fleksibilan i menja se u odnosu na promene na terenu. Naime, finansiranje je nekada bilo zasnovano na apsolutnim podacima, ali kako se postiže sve veći napredak na planu smanjivanja RNŠ, sve je teže postići rezultate, pa je i sistem morao da evoluirao (nekada je iznos po učeniku koje su škole dobijale bio 2000 evra).

5. Zaključci i utisci

Učesnici studijske posete su nakon posete svakoj instituciji održavali interne diskusije u cilju refleksije i evaluiranja sadržaja viđenih praksi i njihovih potencijalnih implikacija za sistem u Srbiji. Neki od najjačih utisaka koje je holandski sistem za smanjivanje RNŠ ostavio na delegaciju iz Srbije su visoki profesionalizam, integrativni pristup i personalizovana podrška svakom detetu pod rizikom.

Delegacija iz Srbije je prepoznala **važnost tri faktora koji u sinergiji vode do uspešnog smanjivanja ranog napuštanja školovanja**:

1. Dugoročni **politički konsenzus** (koji prevazilazi četvorogodišnji mandat jedne Vlade);
2. Široku i snažnu **intersektorsku saradnju i koordinaciju** između različitih nivoa i institucija, a naročito između ministarstva, lokalne vlasti i škole, i
3. **Pristup zasnovan na pouzdanim dokazima i podacima** (evidence-based), od postavljanja ciljeva do svih daljih koraka kao što su valjano prikupljanje i korišćenje podataka u okviru informacionog sistema.

Početni korak za prevenciju RNŠ bi trebalo da bude **postavljanje realističnih ciljeva**. Holandsko iskustvo poručuje da je i u ovoj oblasti ključno kreiranje javnih politika zasnovano na pouzdanim podacima, a to podrazumeva obezbeđivanje kvalitetnih i relevantnih podataka. U kontekstu Srbije je izuzetno značajno da se razvije jedinstveni informacioni sistem, jer se ne mogu kreirati valjane politike na osnovu parcijalnih podataka i slobodnih neutemeljenih procena stanja.

Kao i većina drugih aktivnosti, prevencija RNŠ ne može da bude uspešna bez **političke volje i artikulisane podrške sa najviših nivoa vlasti**. Visoki funkcioneri holandskog resornog ministarstva ne propuštaju da tokom svojih obraćanja javnosti ukažu na važnost pohađanja škole i sticanja kvalifikacija za razvoj cele zemlje, ekonomije i ljudskog kapitala. Vrednovanje obrazovanja mora da bude društveni prioritet oko koga postoji nacionalni konsenzus, na koji ne utiče promena garniture političkih partija na vlasti. Takođe, neophodno je obezbediti nesmetanu saradnju resornih ministarstava, kako između sebe, tako i na svim nivoima, i njihovu posvećenost problemu RNŠ.

Snažna **primena kreiranih politika bi trebalo da bude ojačana određivanjem jasnih zaduženja i odgovornosti** svih koji su uključeni. U tom smislu je značajno i ravnomerno raspoređivanje kako horizontalnih tako i vertikalnih zaduženja, a posebno bi trebalo ojačati podršku učenicima pod rizikom od RNŠ na nivou škole i lokalne zajednice kroz funkcionisanje timova koji okupljaju različite profile obučanih profesionalaca (nastavno osoblje, zdravstvene i socijalne službe itd). Školama i lokalnim zajednicama se mora ostaviti sloboda da problem RNŠ rešavaju setom mera koje su same izabrale kao najadekvatnije lokalnom kontekstu.

Karijerno savetovanje kroz školovanje bi trebalo da ima veću ulogu i proaktivniji pristup učenicima i roditeljima. Aktivnosti karijernog savetovanja, kao što su pružanje adekvatne i pravovremene informacije, savetovanja, mentorstvo, tutorstvo, individualizovano praćenje učenika, upućivanje u okruženje budućeg posla, mogu da budu presudne za zaposlenje i budućnost mlade osobe. Učenicima i njihovim roditeljima/starateljima se moraju predložiti različite opcije za školovanje i izbor zanimanja.

Važan je i **afirmativni ton** u pristupu smanjivanja ranog napuštanja školovanja (na primer korišćenje „učestvovanje i sticanje kvalifikacija” umesto osipanje, izostajanje, napuštanje školovanja itd.).

Po pitanju **internih evaluacija sistema**, domaćini su naglasili da uvek ima mesta za nadogradnju i da konstantno rade na poboljšanju i iznalaženju novih pristupa deci pod rizikom. Neki od planova za budućnost podrazumevaju dodatnu decentralizaciju, intenzivnije uključivanje roditelja, širenje ciljane uzrasne grupe (sa trenutnih 23 godina na 27), pojačan preventivni rad u prva dva razreda srednjih stručnih škola, sveobuhvatniji transfer podataka o deci, a pogotovo specifičnih problema, iz osnovne škole ka zaposlenima u višim nivoima obrazovnog sistema itd.

Na kraju, ali ne i najmanje važno, potrebno je **kontinuirano unapređivanje politika i mera** - jednom utvrđena pravila i procedure se mogu menjati ukoliko postoji potreba da se poboljšaju i učine efikasnijim. Holandija upravo prolazi kroz novu reformu politika za mlade, iako je 2007. godine donet zakon. Stalno bi trebalo težiti nalaženju novih efikasnijih rešenja, koja mogu biti primenjiva na terenu, a ne držati se normative koja se u praksi ne može sprovesti ili se ne pokazuje kao dovoljno uspešna.

6. Evaluacija studijske posete od strane učesnika

Pored usmene evaluacije sadržinskog dela studijske posete kroz diskusije vođene neposredno posle sastanaka u holandskim institucijama, učesnici su popunili i pismene evaluacije u kojima su ocenili različite aspekte kroz miks zatvorenih i otvorenih pitanja.

Na skali od 1 do 5 (pri čemu je ocena 1 = veoma slabo, 2 = slabo, 3 = dobro, 4 = veoma dobro i 5 = odlično), učesnici su *relevantnost celokupnog sadržaja studijske posete* ocenili u proseku ocenom 4,89. Istom ocenom je ocenjena i *korisnost posete za sticanje celokupnog uvida u politike za smanjenje RNŠ u Holandiji*, dok su prosečnom ocenom 4,78 ocenjeni sledeći elementi: *relevantnost prezentacija govornika, izbor institucija, sistematičnost u organizovanju redosleda tema i korisnost studijske posete u smislu predlaganja mera i pravaca za razvoj politika u ovoj oblasti u Srbiji*.

Neki od komentara iz anonimnih pismenih evaluacija na *sadržinski aspekt* studijske posete:

- „Celokupan sadržaj studijske posete bio je u potpunosti relevantan za temu. Pre samog dolaska u Holandiju stekao se osnovni uvid, što je pomoglo praćenju i razumevanju sistema.“
- „Valjano osmišljen program, dobro balansirano, logički redosled institucija, mnogo prilika za učenje.“
- “Rano napuštanje i osipanje iz sistema je tema koja svojim sadržajima izaziva mobilizaciju svih relevantnih društvenih institucija i s tog stanovišta sadržinski aspekti studijske posete bili su veoma značajni i korisni.”
- “Značajna tema koja nije dovoljno otvorena u Srbiji, a koja je već ozbiljan problem u Srbiji. Mogućnost uvida u problematiku sa različitih pozicija.”
- „Sve posete su bile veoma relevantne, ali posebno bih izdvojila pozitivan pristup asocijacije Ingrado, sinhronizovan pristup deci i mladima u Centru za mlade i porodicu, stručnost i važnost Holandskog omladinskog instituta i relevantnost organizacije Halt.“
- „Videli smo koliko različitih institucija je posvećeno rešavanju jednog pitanja i kako međusektorska saradnja može da funkcioniše.“
- „Odličan sastav grupe po svim kriterijumima - znanje, kompetencije, komunikacija.“

Od posećenih institucija i organizacija, najvišu ocenu za značaj upoznavanja sa radom za buduće angažovanje na smanjivanju RNŠ u Srbiji je dobila poseta Ministarstvu bezbednosti i pravde (4,8), dok je najnižu ocenu dobila poseta Centru za mlade i porodicu (4,1). Ostale institucije ocenjene su u proseku sa 4,55. Organizacioni aspekt studijske posete je ocenjen prosečnom ocenom 4,93.

7. Naredni koraci

U pismenim i usmenim evaluacijama učesnici su predložili potencijalne mere koje bi mogli da preduzmu zajednički kao grupa predstavnika relevantnih institucija. Neke od predloženih mera i aktivnosti podrazumevaju sledeće:

- dizanje svesti o značaju teme kroz jaku medijsku kampanju
- identifikaciju svih postojećih sistema podrške
- formiranje radne grupe za predlog modela za Srbiju, koji bi podrazumevao jasnu podelu odgovornosti svih aktera
- promovisanje učesnika posete u operativnu radnu grupu pri MPNTR za prevenciju osipanja, uz podršku UNICEF-a, koja bi za zadatak imala da uradi analizu stanja, zakona, institucionalnih kapaciteta, mehanizama, procedura, nedostataka u sistemu, zatim da definiše prioritete i koncipira trogodišnji projekat i dugoročne mere
- organizovanje različitih aktivnosti za prevenciju RNŠ u nekoliko opština i ispitati postignute rezultate/pilotiranje u jednom okrugu
- pozivanje stručnjaka iz holandskih institucija radi prenošenja znanja i zajedničkog razvijanje modela za Srbiju

Učesnici su predlagali i mere i aktivnosti koje bi mogli da preduzmu u matičnim organizacijama kako bi doprineli kreiranju mehanizama i politika, i njihovoj kasnijoj implementaciji, na nacionalnom i/ili lokalnom nivou. Neke od njih su:

- dizanje svesti i kapaciteta matičnih organizacija o važnosti smanjenja RNŠ kroz ukazivanje na posledice i važnost međusektorske saradnje na svim relevantnim skupovima/sastancima, kao i kroz organizovanje prezentacije za kolege, informisanje o fenomenu
- lobiranje za prioritetizaciju osipanja i RNŠ kao teme
- organizovanje regionalne konferencije
- priprema planova za smanjenje RNŠ kroz buduće planirane projekte (integracija u iste)
- prilagođavanje mera iz Holandije sistemu u Srbiji
- integrisanje naučenog u tekuće i buduće aktivnosti koje mogu da imaju veze sa RNŠ

Naredni planovi UNICEF-a su da, u saradnji sa partnerima, kreira modele za prevenciju RNŠ i da ih pilotira u nekoliko škola. Tokom pilotiranja biće pružana podrška izabranim školama i lokalnim zajednicama, a biće obezbeđeno i praćenje i evaluacija postignutog. Nakon toga pristupiće se definisanju mera za nacionalni nivo. Takođe, UNICEF će nastaviti da podržava uzajamnu razmenu i učenje, prepoznavanje i širenje dobrih praksi.

Aneksi

Aneks 1 - Program/agenda studijske posete

Dan	Vreme	Aktivnost
25.11.2013. Ponedeljak	09:00-09:45	Ambasada Republike Srbije (prijem kod ambasadora), Hag <ul style="list-style-type: none"> Petar Vico, ambasador
	10:00-11:30	Ministarstvo prosvete, kulture i nauke, Hag <ul style="list-style-type: none"> Seray Özsöylemez-Martherus, Liderka projekta Martine Soethout, Predstavnicica odeljenja za stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih Peter Buurman, Rukovodilac za srednje stručno obrazovanje i RNŠ Doede de Vries, Referent
	12:30-13:30	Ručak
	14:00-16:00	Udruženje Ingrado, Hag <ul style="list-style-type: none"> Pieter Schoenmakers, direktor
	16:30-17:30	Centar za mlade i porodicu Hag <ul style="list-style-type: none"> Melissa Marten, Koordinatorica Inez Schwanen
26.11.2013. Utorak	10:00-11:30	Holandski omladinski institut, Utrecht <ul style="list-style-type: none"> Caroline Vink, Viša savetnica Corian Messing, Stručnjakinja za RNŠ Chaja Deen, Stručnjakinja za inkluzivno obrazovanje
27.11.2013. Sreda	10:00-12:00	Ministarstvo bezbednosti i pravde, Hag <ul style="list-style-type: none"> Joël van Andeland i Mariëtte van den Aardweg, Ministarstvo bezbednosti i pravde Rik Quint, Halt organizacija Anja Frowijn, Savet za dete Marius van der Klei, Reintegracija mladih
	12:00-13:30	Ručak u Ministarstvu bezbednosti i pravde
	14:30-17:00	Albeda (srednja stručna škola), Rotterdam <ul style="list-style-type: none"> Peter Siemann, Koordinator Frans de Jonge, Predstavnik školskog centra za karijerno vođenje
	17:00-18:00	Večera u školi Albeda

Aneks 2 - Lista učesnika i institucija sa njihovim nadležnostima/delokrugom rada (Srbija)

Ime i prezime	Funkcija	Institucija / organizacija	E-mail
Desanka Radunović	Predsednica NPS	Nacionalni prosvetni savet	desanka.radunovic@nps.gov.rs
Snežana Klasnja	Pomoćnica ministra	Ministarstvo omladine i sporta	snezana.klasnja@mos.gov.rs
Gordana Čaprić	Zamenica direktora	Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja	gcapric@ceo.gov.rs
Gordana Cvetković	Načelnica ŠU	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja – Školska uprava Beograd / Mreža podrške za IO	gordana.cvetkovic@mpn.gov.rs
Dragan Marinčić	Načelnik odeljenja	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja – Sektor za školske uprave, stručno-pedagoški nadzor i srednje obrazovanje i vaspitanje	dragan.marincic@mpn.gov.rs
Biljana Stojanović	Šefica grupe za programiranje IPA fondova	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja – Sektor za evropske integracije	biljana.stojanovic@mpn.gov.rs
Borislava Maksimović	Koordinatorica za inkluzivno obrazovanje	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja – Projekat DILS	borislava.maksimovic@mpn.gov.rs
Biljana Radosavljević	Članica NPS	Nacionalni prosvetni savet / Pedagoško društvo Srbije / Direktor OŠ	biljana.radosavljevic@nps.gov.rs
Rade Erceg	Član Saveta	Savet za stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih	radeerceg@yahoo.com
Sanja Miloradović	Savetnica	Zavod za socijalnu zaštitu	smiloradovic@zavodsz.gov.rs miloradovic_sanja@yahoo.co.uk

Irena Latinović	Koordinatorica za inovacije u oblasti socijalnog uključivanja	Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva	irena.latinovic@gov.rs
Tanja Ranković	Koordinatorica obrazovnog programa	UNICEF	trankovic@unicef.org
Jelena Zajeganović Jakovljević	Koordinatorica programa za mlade	UNICEF	jzajeganovic@unicef.org
Bojan Komnenović	Saradnik	UNICEF	bkommenovic@unicef.org
Žaklina Veselinović	Zamenica direktorke	NVO - Centar za obrazovne politike (COP)	zveselinovic@cep.edu.rs
Nevena Adžić	Programska koordinatorica	NVO - Centar za obrazovne politike (COP)	nadzic@cep.edu.rs
Danijela Radić	Koordinatorica za istraživanje i razvoj	NVO - Nacionalna asocijacija praktičara/ki omladinskog rada (NAPOR)	danijela.radic@napor.net

Aneks 3 - Lista učesnika i institucija, Holandija

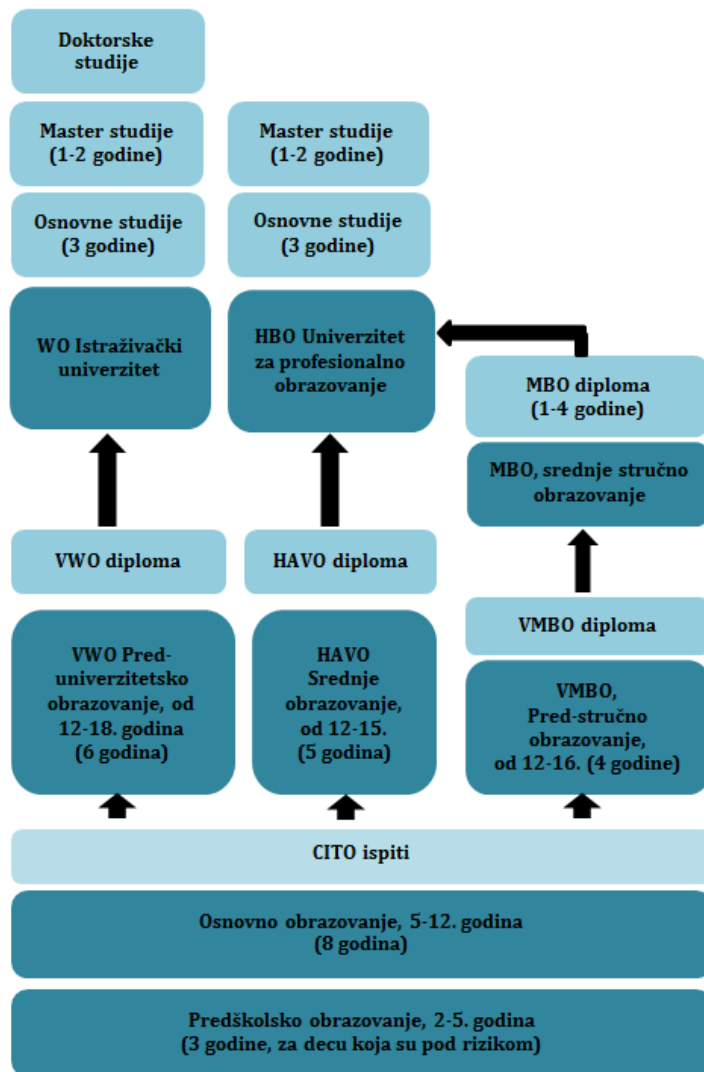
Ime i prezime	Funkcija	Institucija / organizacija	E-mail
Seray Özsöylemez-Martherus	Liderka projekta/bilateralni odnosi	Odeljenje za međunarodnu saradnju/ Ministarstvo prosvete, kulture i nauke	s.ozsoylemez@minocw.nl
Martine Soethout	Predstavnica odeljenja za stručno obrazovanje i obrazovanje odraslih	Ministarstvo prosvete, kulture i nauke	m.m.f.soethout@minocw.nl
Peter Buurman	Rukovodilac za srednje stručno obrazovanje i RNŠ	Ministarstvo prosvete, kulture i nauke (DUO)	peter.buurman@duo.nl
Doede de Vries	Referent	Ministarstvo prosvete, kulture i nauke (DUO)	doede.devries@duo.nl
Pieter Schoenmakers	Direktor	Udruženje Ingrado	p.schoenmakers@ingrado.nl
Manou Marcello	Administrativna koordinatorica	Udruženje Ingrado	m.marcello@ingrado.nl
Melissa Marten	Koordinatorica	Centar za mlade i porodicu Hag	melissa.marten@denhaag.nl
Inez Schwanen		Centar za mlade i porodicu Hag	inez.schwanen@denhaag.nl
Caroline Vink	Viša savetnica	Holandski omladinski institut	c.vink@nji.nl
Corian Messing	Stručnjakinja za RNŠ	Holandski omladinski institut	c.messing@nji.nl
Chaja Deen	Stručnjakinja za inkluzivno obrazovanje	Holandski omladinski institut	c.deen@nji.nl
Joël van Andeland	Savetnik za međunarodne odnose	Ministarstvo bezbednosti i pravde	j.van.andel@minvenj.nl

Mariëtte van den Aardweg	Savetnica	Ministarstvo bezbednosti i pravde	m.van.den.aardweg@minvenj.nl
Rik Quint	Savetnik	Halt organizacija	r.quint@halt.nl
Anja Frowijn	Predstavnic Saveta za zaštitu dece	Ministarstvo bezbednosti i pravde	a.frowijn@rvdk.minvenj.nl
Marius van der Klei	Predstavnik Reintegracije mladih	Ministarstvo bezbednosti i pravde	marius.vanderklei@jeugdzorgnederland.nl
Peter Siemann	Koordinator	Škola Albeda	p.siemann@albeda.nl
Frans de Jonge	Predstavnik školskog centra za karijerno vođenje	Škola Albeda	f.dejonge@albeda.nl

Aneks 4 - Kratak opis holandskog obrazovnog sistema

1. Struktura holandskog sistema obrazovanja i vaspitanja

Obrazovni sistem Holandije karakteriše mnogo različitih tipova škola koje nude kurikulum usmeren na potrebe učenika. Srednje obrazovanje otvara put za stručno ili visoko obrazovanje. Sistem visokog obrazovanja ima za cilj da pruži vrhunski kvalitet nastave i obuke na profesionalnom ili akademskom nivou. Specijalno obrazovanje se pruža učenicima sa teškoćama u ponašanju i učenju.

Struktura holandskog sistema obrazovanja i vaspitanja

2. Osnovno obrazovanje

U Holandiji postoji više od 6800 osnovnih škola, uključujući ne-verske javne škole, privatne, verske, redovne škole koje vode računa i o učenicima sa posebnim potrebama, kao i specijalne škole za decu sa teškoćama u učenju i problemima u ponašanju. Osnovno obrazovanje je namenjeno svoj deci uzrasta od četiri do dvanaest godina.

Obrazovanje u ranom detinjstvu je integrisano u osnovnim školama pod istim upravljanjem. Iako osnovno obrazovanje ne počinje pre pete godine, 98% dece je već od četvrte godine upisano u školu. Kada dete napuni tri godine roditelji dobijaju od svoje opštine pismo sa detaljnim opisom koraka koje je potrebno preduzeti kako bi svoje dete upisali u osnovnu školu. Većina škola poziva decu oko njihovog četvrtog rođendana da pođu u školu, na nekoliko sati, kako bi se na vreme navikli da budu u školi.

Za izbor odgovarajuće škole za svoje dete, roditelji često posećuju školu i razgovaraju sa direktorom, idu na informativne sastanke za roditelje potencijalnih učenika, pitaju za obilazak učionica, pitaju druge roditelje za kraj u kom se nalazi škola ili proveravaju učinak škole na sajtu Inspektorata za obrazovanje.

Ciljevi osnovnog obrazovanja

Holandsko Ministarstvo prosvete, kulture i nauke određuje opšti nacionalni okvir kurikuluma. Okvir sadrži predlog raspodele vremena i ciljeve postignuća (šta učenici treba da znaju i da budu u stanju da urade) za predmetne oblasti i kroskurikularne teme. Međutim, škole su slobodne da podučavaju osnovne predmete na način koji smatraju adekvatnim, pod uslovom da ispune ciljeve postignuća. Ministarstvo se konsultuje sa Savetom za obrazovanje i Savetodavnim komitetom za osnovno i srednje obrazovanje pre donošenja okvira kurikuluma.

Po utvrđivanju posebnih nastavnih ciljeva, svaka škola mora da uspostavi participativni savet koji okuplja zaposlene, roditelje i učenike. Roditelji i zaposleni takođe mogu uspostaviti posebne savete da služe u savetodavnom svojstvu pri realizaciji kurikuluma. Svaka škola, u saradnji sa savetom/-ima, kreira školski plan, u kome su predstavljeni ciljevi razvoja, nastavne metode, školska organizacija i ocene, i koji škola dostavlja Inspektoratu za obrazovanje (nezavisno telo u okviru Ministarstva) radi odobravanja.

Holandske obrazovne politike za osnovnu školu imaju za cilj da obezbede kurikulum skrojen prema svakom detetu. Škole imaju slobodu da svoj blok-grant potroše po svom nahođenju, na primer za osoblje ili informaciono-komunikacione tehnologije. Obrazovni broj, jedinstveni broj koji se koristi da prati napredak učenika kroz celokupno školovanje, omogućava vladi i školama da ocene obrazovni učinak.

Kurikulum osnovnog obrazovanja

Obaveznu osnovu kurikuluma čine:

- holandski jezik;
- engleski jezik;
- aritmetika i matematika;
- društvene i ekološke nauke (uključujući, na primer, geografiju, istoriju, nauku (uključujući biologiju), građansko vaspitanje, društvene i životne veštine (uključujući bezbednost u saobraćaju), zdrav život, društvene strukture (uključujući i političke strukture) i regionalne i ideološke pokrete.
- kreativno izražavanje (uključujući na primer muzičko, likovno i rukotvorine)
- sport i pokret.

Škole takođe mogu da ponude predmete poput francuskog, nemačkog ili verske studije, ali ovi predmeti nisu zakonska obaveza. Za decu čiji maternji jezik nije holandski, škole mogu obezbediti programe predškolskog obrazovanja za decu od dve do šest godina.

Troškovi osnovnog obrazovanja

Osnovno obrazovanje je besplatno. Škole mogu da zamole roditelje da daju dobrovoljni prilog za ekstrakurikularne aktivnosti kao što su ekskurzije ili predstave. Škole moraju roditelje izvestiti o tome kako je novac potrošen.

3. Srednje obrazovanje

U Holandiji postoji oko 700 srednjih škola, javnih i privatnih. Postoje četiri vrste srednjeg obrazovanja, počev od preduniverzitetskog obrazovanja do praktične obuke. Mladi ljudi moraju da pohađaju školu do 18 godina starosti, ili dok ne dobiju osnovne kvalifikacije. Postoje i specijalne škole za srednje obrazovanje za decu sa posebnim potrebama.

U Holandiji postoje četiri tipa srednjeg obrazovanja:

- pred-univerzitetsko obrazovanje (VWO);
- srednje obrazovanje (HAVO);
- pred-stručno srednje obrazovanje (VMBO);
- praktična obuka (PRO).

Pred-univerzitetsko obrazovanje (VWO) i srednje obrazovanje (HAVO)

Pred-univerzitetsko obrazovanje ili VWO traje šest godina i priprema učenike za univerzitet. Srednje obrazovanje ili HAVO traje pet godina i priprema učenike za visoko profesionalno obrazovanje (HBO). Prve tri godine HAVO-a and VWO-a (niži razredi) fokus je na opštim znanjima i

veštinama. Specijalizacija se odvija u višim razredima (poslednje tri godine VWO-a, ili poslednje dve godine HAVO-a).

Postoje dve vrste VWO:

- 'gimnazija' (latinski i grčki su deo osnove kurikuluma);
- 'ateneum' (latinski i grčki su opcioni).

Neke škole nude oba tipa.

Prve tri godine HAVO/VWO-a počinju sa periodom osnovnog srednjeg obrazovanja. Osnova kurikuluma sadrži holandski jezik, strane jezike, matematiku, istoriju, nauku i druge predmete. Ciljevi postignuća propisuju koje veštine i znanje učenici moraju imati na kraju treće godine.

Školovanje u višim razredima (poslednje dve godine HAVO-a ili u poslednje tri godine VWO-a) je podeljeno na zajedničku komponentu, specijalizovanu komponentu na opcionu komponentu. Četiri specijalizovane kombinacije predmete kombinacije iz kojih učenici mogu da biraju su:

- nauka i tehnologija;
- nauka i zdravlje;
- ekonomija i društvo;
- kultura i društvo.

Učenici polažu nacionalne ispite u svojoj završnoj godini. VWO učenici polažu devet predmeta, HAVO učenici osam. Izlazne kvalifikacije za VWO i HAVO opisuju koji nivo postignuća znanja i veština se od učenika očekuje.

Stručno obrazovanje

Oko polovine holandskih učenika se opredeljuje za stručno obrazovanje, što čini jedan od najvećih udela u OECD. Više od 90% od holandskih srednjoškolaca završava srednju školu sa kvalifikacijom, što je jedna od najviših stopa završetka u OECD i čini holandski sistem jednim od najefikasnijih u svetu.

Postoje dva nivoa stručnog obrazovanja: pred-stručno (VMBO) i srednje stručne (MBO). VMBO priprema decu za srednje stručno obrazovanje.

Diplome srednjeg i pred-stručnog obrazovanja priznate su u inostranstvu.

Pred-stručno obrazovanje (VMBO)

VMBO program ukupno traje četiri godine. Učenici prate opšti kurikulum u prve dve godine, nakon čega biraju smer i sektor. Postoje četiri sektora:

- Nega i staranje;
- Inženjering i tehnologija;
- Biznis;
- Poljoprivreda.

Četiti smeru su:

- teorijski program: najviše odgovara učenicima koji žele da nastave u srednjem stručnom obrazovanju (MBO) ili na višem opšte srednje obrazovanje (HAVO),
- kombinovani program: nudi mešavinu teorijskih i praktičnih predmeta,
- stručni program za srednje menadžment: prilagođen učenicima sa ciljem daljeg stručnog usavršavanja (npr. kao menadžer hrane franšiznog poslovanja),
- osnovni strukovni program: miks između opšteg obrazovanja i praktičnog, radno iskustvo.

U završnoj godini, učenici u pred-stručnom obrazovanju se ocenjuju i polažu nacionalne ispite. Učenici dva stručna programa polažu pet predmeta. Učenici kombinovanih i teorijskih programa polažu ispite iz šest predmeta. Izlazne kvalifikacije za VMBO određuju koji nivo znanja i veština se očekuje da postignu.

Mnogi učenici koji završe VMBO idu u srednje stručno obrazovanje (MBO). Ovo u velikoj meri povećava njihove šanse na tržištu rada. Sertifikat VMBO ne kvalifikuje osnovnu kvalifikaciju. Učenici koji završavaju VMBO a nemaju 18 su obavezni po zakonu da nastave svoje obrazovanje dok ne napune 18 ili ostvare osnovnu kvalifikaciju (barem MBO nivo 2 sertifikat).

Srednje stručno obrazovanje (MBO)

Srednje stručno obrazovanje traje do četiri godine, u zavisnosti od nivoa obuke. Oni koji završe obuku mogu da počnu da rade ili da idu na neku drugu formu obrazovanja. U Holandiji se nudi više od 700 stručnih kurseva.

Srednje stručno obrazovanje (MBO) priprema studente za širok spektar zanimanja, od franšize menadžera do mehaničkog asistenta ili medicinske sestre. Očekuje se da će potražnja za kvalifikovanim radnicima naglo povećati na holandskom tržištu rada u budućnosti.

MBO kursevi se daju na četiri različita nivoa obuke, svaki vodi određenoj kvalifikaciji za posao:

- Nivo 4: obuka za srednji menadžment;
- Nivo 3: profesionalna obuka;
- Nivo 2: osnovna stručna obuka;

- Nivo 1: asistentska obuka.

Učenici koji su uspešno završili teorijski, kombinovani ili stručni program za srednji menadžment na VMBO nivou mogu da se upišu u profesionalne i obuke za srednji menadžment (MBO nivoi 3 i 4). Nosioци nivoa 4. MBO sertifikata mogu idu na visoko profesionalno obrazovanje (HBO).

Za svaki MBO kurs postoje dve putanje učenja: stručne obuke (BOL) gde praktična obuka obuhvata između 20% i 60% kursa; i blok (BBL) gde praktična obuka obuhvata više od 60% kursa.

Troškovi srednjeg obrazovanja

Srednje obrazovanje u Holandiji je besplatno za učenike ispod 18 godina. Udžbenici i nastavni materijali su besplatni. Roditelji moraju da kupuju dodatne materijale kao što su školski pribor, digitroni i rečnici. Škole takođe mogu zamoliti roditelje za dobrotvorni doprinos za pokrivanje troškova ekskurzije i društvenih ili kulturnih aktivnosti.

Učenici stariji od 18 godina moraju da plate školarinu ili troškove kursa, koje svake godine određuje vlada. Ovi učenici najčešće imaju pravo za dobijanje studentskog granta i studentske posvlastice za javni prevoz.